

Samen Sterk voor Duurzame Veiligheid bij Huiselijk Geweld

Een Evaluatiestudie naar de Systemgerichte Aanpak en
Integrale Netwerksamenwerking bij de Take a Break
Methodiek

Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen
Afdeling Pedagogische en Onderwijskundige Wetenschappen

Master Youth, Education and Society

Universiteit Utrecht

Auteur:	Ceres Pieterel Breure
Studentnummer:	2327937
Stage Organisatie:	Hogeschool Utrecht
Afdeling:	Lectoraat Jeugd
Begeleider:	Dr. Paul Baar
Tweede beoordelaar:	Dr. Semiha Sözeri
Datum:	23-06-2023
Woordenaantal:	7988
Toestemmingsnummer UU-SER:	23-0619

Abstract

Domestic violence is a complex problem. The Take a Break (TaB) method tries to breach domestic violence, using a system-oriented approach and integral collaboration. The aim of this qualitative study was to gather insights into the experienced obstacles and success factors, in order to formulate opportunities to improve the system-oriented approach and integral network cooperation when combating domestic violence. Based on semi-structured interviews, nine professionals were interviewed regarding their vision on and experience with the system-oriented approach and integral network cooperation concerning TaB. The professionals were positive about TaB's systemic approach and see the interdisciplinary network cooperation as an important asset. In addition, most professionals have a positive intention regarding integrated cooperation, nevertheless, currently they do not experience such cooperation, due to obstacles such as waiting lists, finances or the lack of cooperation between organizations. In order to realize the integrated network collaboration regarding the TaB method, it was advised to extend the funding for the TaB traject to give professionals the opportunity to actively build a network.

Keywords: System-oriented approach, integral collaborations, domestic violence, success factors, barriers

Samenvatting

Huiselijk geweld is een complex probleem. De Take a Break (TaB) methodiek tracht met een systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking huiselijk geweld duurzaam te doorbreken. Het doel van dit kwalitatieve onderzoek was om ervaren knelpunten en succesfactoren inzichtelijk te maken, en aanknopingspunten te formuleren voor het versterken van de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking bij huiselijk geweld. Gebruikmakend van semigestructureerd interviews zijn negen betrokken professionals geïnterviewd over hun visie op en ervaring met de systeemgerichte aanpak en integrale samenwerking rondom TaB. Respondenten waren positief over de systeemgerichte aanpak van TaB en zien de interdisciplinaire samenwerking als belangrijk kenmerk. Daarnaast hadden de meeste respondenten een positieve intentie om de integrale netwerksamenwerking toe te passen, maar zij ervaarden deze samenwerking niet door belemmeringen zoals wachtlijsten, financiën of het gebrek aan samenwerking. Om de integrale netwerksamenwerking rondom de TaB-methodiek te bewerkstelligen werd geadviseerd de financiering van het TaB-traject te verlengen, om TaB-medewerkers in de gelegenheid te stellen een netwerk op te bouwen.

Sleutelwoorden: Systeemgerichte aanpak, integrale samenwerking, huiselijk geweld, succesfactoren, knelpunten

Samen Sterk voor Duurzame Veiligheid bij Huiselijk Geweld

Huiselijk geweld is een complex probleem met vergaande gevolgen (Carlson et al., 2019; Howard et al., 2013). In 2022 waren bijna 1,3 miljoen Nederlanders boven de 16 jaar slachtoffer van huiselijk geweld, waarvan ruim 850 duizend Nederlanders slachtoffer van structureel geweld (Akkermans et al., 2023). Onder huiselijk geweld valt stalken door een (ex-)partner, seksueel grensoverschrijdend gedrag, fysiek geweld en dwingende controle. De term ‘huiselijk’ verwijst naar de relatie tussen dader en slachtoffer, zoals een familie- of gezinsband en eventuele (ex)partners (Akkermans et al., 2023). Zowel mannen als vrouwen kunnen geweld plegen richting hun (ex)partner of kinderen, maar onderzoek wijst uit dat vrouwen vaker slachtoffer van structureel en ernstig geweld zijn dan mannen (Van Eijkern et al., 2018; Steketee et al., 2020). Het geweld heeft ook consequenties voor kinderen. Wanneer kinderen getuige zijn van huiselijk geweld kunnen de gevolgen net zo ernstig zijn als voor kinderen die direct fysieke mishandeling ervaren (Moylan et al., 2010; Sousa et al., 2011). Deze kinderen lopen een verhoogd risico op het ontwikkelen van cognitieve, sociale, mentale, fysieke en gedragsproblemen (Carlson et al., 2019; Evans et al., 2008). Daarnaast lijken zij een vergrote kans te hebben om betrokken te raken bij criminele activiteiten (Gilbert et al., 2009; Gilbert et al., 2012). Tevens kunnen zij moeilijkheden ervaren in hun vriendschappen en intieme relaties (Black et al., 2010; Siegel, 2013).

Verschillende oorzaken kunnen ten grondslag liggen aan huiselijk geweld. Onderzoek naar mannelijk geweld richting vrouwen noemt geldzorgen, trauma, patriarchale en beperkende gendernormen en intergenerationele overdracht als mogelijke oorzaken (Gibbs et al., 2020). Om tot duurzame veiligheid te komen moeten alle verschillende oorzaken die aan huiselijk geweld ten grondslag liggen worden aangepakt (Lünnemann et al., 2010). Het bereiken van duurzame veiligheid is belangrijk omdat het veiligheid op zowel korte als lange termijn betreft (Vogtländer & Van Arum, 2016). Dit vraagt allereerst om een systeemgerichte aanpak, waarbij hulpverleners aandacht besteden aan de problemen van alle betrokkenen, individueel en in hun context (Lünnemann et al., 2010). Een systeem bestaat uit mensen die in relatie tot elkaar staan, zoals een gezin, familie, wijk, schoolklas of sportteam (De Jong et al., 2014; Willemse, 2015). Naast een systeemgerichte aanpak die de patronen binnen een systeem blootlegt, is het belangrijk dat een gezin waar huiselijk geweld plaatsvindt bij de juiste hulpverlening terecht komt, om deze patronen duurzaam te doorbreken. In het huidige zorgsysteem wordt zorg vaak vanuit verschillende organisaties ingezet, wat kan leiden tot gefragmenteerde zorg (Brooks et al., 2013; Tausendfreund et al., 2016). Dit vraagt om een effectieve samenwerking tussen verschillende organisaties: een integrale

netwerksamenwerking. In deze aanpak stemmen hulpverleners uit verschillende organisaties hun werkwijze op elkaar af, waardoor een samenhangende, aanhoudende en afgestemde vorm van begeleiding ontstaat, gericht op de behoefte van de cliënt (CCV et al., 2023; Kodner, 2009; Movisie, 2017; Peek et al., 2013; Polstra, 2020; Satylganova, 2016).

De overheid heeft een systeemgerichte, integrale aanpak rondom huiselijk geweld hoog op de agenda staan (Ministerie van J&V et al., 2020). De ministeries van Justitie & Veiligheid (J&V) en van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) hebben in samenwerking met partners in het werkveld het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming opgesteld, waarin gestreefd wordt naar een aanpak waarbij op regionaal en landelijk niveau nauw wordt samengewerkt tussen hulpverlenende instanties om met een ambulante werkwijze aan duurzame veiligheid te werken (Ministerie van J&V et al., 2020; VNG, 2022). Om deze integrale aanpak te realiseren vond in 2015 in Nederland een decentralisatie van het sociaal domein plaats. De verantwoordelijkheid voor de aanpak van huiselijk geweld kwam bij de gemeenten te liggen (Mellaard & Van Meijl, 2021; NJi, 2019; Rijksoverheid, 2015). De gedachte achter de decentralisatie was dat gemeenten focussen op vroegtijdige preventieve interventie, met hulp op maat en in de eigen omgeving (Vermeulen, 2015). In het verlengde van dit toekomstscenario lijkt een systeemgerichte, integrale aanpak de oplossing om duurzame veiligheid te bereiken. Toch blijkt een integrale aanpak met aandacht voor het hele systeem moeilijk te bewerkstelligen (CCV et al., 2023; Lünemann & Lünemann, 2022). Een methodiek die tracht om huiselijk geweld te stoppen middels een systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking, is Take a Break (TaB) (Dijkstra & Tan, 2019). Dit thesisonderzoek focust op de visie van TaB-medewerkers en hun netwerkpartners op de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking, de vormgeving hiervan en hoe dit door alle partijen wordt ervaren.

Take a Break

Moviera is een organisatie die zich inzet om huiselijk geweld te stoppen. In 2016 ontwikkelde Moviera de TaB-methodiek. TaB is een kort, intensief traject, dat met een ambulante, systeemgerichte en integrale aanpak probeert om rust en veiligheid terug te brengen in een gezin waar huiselijk geweld plaatsvindt (Dijkstra & Tan, 2019). De visie die de methodiek beschrijft is om tot een specifiek en geïntegreerd eindadvies op maat te komen, om duurzame veiligheid in een relatie of gezin te bereiken. Hierbij wordt het belang van een systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking onderschreven. In acht weken brengt het TaB-team de problematiek in kaart en stelt een advies op waarin staat hoe, in

samenwerking met netwerkpartners, toegewerkt kan worden naar duurzame veiligheid en herstel (Dijkstra & Tan, 2019). Op verzoek van Moviera voert het lectoraat Jeugd van de Hogeschool Utrecht in 2022 en 2023 een procesevaluatie uit naar TaB. Deze procesevaluatie brengt in kaart in hoeverre de uitvoering overeenkomt met de methodiek zoals beschreven in het handboek. De methodiek baseert zich op ervaringskennis van de ontwikkelaars met het werken met huiselijk geweld. Momenteel wordt TaB ingezet door de medewerkers van Moviera Utrecht en Gelderland en lopen er pilots binnen twee andere organisaties: Arosa (Rotterdam) en Kwintes (Amersfoort en Gouda). Een TaB-team bestaat uit drie of vier hulpverleners: een gedragswetenschapper, voor beide partners in het gezin een maatschappelijk werker, en -als er kinderen in het gezin zijn- een gezinsbegeleider. Het traject start vanuit de veronderstelling dat partners nog niet weten of zij de relatie voort willen zetten of willen beëindigen. Na acht weken stelt het team een adviesrapport voor vervolghulpverlening op (Dijkstra & Tan, 2019). Door de korte looptijd van het traject is vervolghulp van cruciaal belang. Belangrijke aspecten van TaB zijn de systeemgerichte werkwijze en de integrale netwerksamenwerking met warme overdracht, tussen TaB-medewerkers en netwerkpartners. Om deze hulp zo goed mogelijk aan te laten sluiten, stelt de methodiek dat netwerkpartners gedurende het gehele traject betrokken zijn, waarbij TaB-medewerkers de coördinerende rol hebben. Doel van deze afgestemde hulp is het beperken van huiselijk geweld en kindermishandeling (Dijkstra & Tan, 2019).

Theoretisch kader

Systeemgerichte aanpak

Bij een systeemgerichte benadering is niet het individu, maar het systeem rond het individu het uitgangspunt. De focus ligt op patronen binnen het systeem als geheel in plaats van uitsluitend op de individuele personen binnen het systeem (Lünnemann et al., 2010; Willemse, 2015). Een systeem kenmerkt zich door circulaire causaliteit: het houdt zichzelf in stand doordat het één het ander veroorzaakt, en andersom. Hierdoor zijn oorzaak en gevolg niet van elkaar te onderscheiden. Het is de taak van de hulpverlener om, door te focussen op het gehele systeem, bewustwording te creëren over de wederzijdse relaties en onderlinge beïnvloeding (Willemse, 2015). Voorgaande onderzoeken hebben verschillende werkzame elementen bij een systeemgerichte aanpak geformuleerd:

Allereerst is het belangrijk dat de hulpverlener een meervoudig partijdige positie inneemt. Binnen een systeem heeft iedereen een eigen werkelijkheid, waardoor er niet één waarheid bestaat. Daarom zoekt de hulpverlener naar de beweegredenen van individuen binnen het systeem en de impact die dit heeft op het geheel (Nabuurs, 2013). Ten tweede is het van

belang dat de hulpverlener vanuit een circulaire blik kijkt, in plaats van naar oorzaak en gevolg. De focus ligt op de patronen die het gedrag in stand houden en het ontwikkelen van nieuwe omgangsvormen (De Jong et al., 2014). Tot slot onderzoekt de hulpverlener zowel de persoonlijke achtergronden van elk individu, als de context waarbinnen het systeem zich beweegt, omdat deze factoren de patronen in stand kunnen houden (De Jong et al., 2014; Willemse, 2015).

Andersom wijst onderzoek ook potentiële knelpunten binnen systeemgericht werken aan. Wanneer de hulpverlener zich beperkt tot de individuele hulpvragen en niet focust op de interactie tussen individuen, kan dit een belemmering voor de systeemgerichte benadering vormen. Een ander potentieel knelpunt is dat de hulpverlener zich niet bewust is van eigen normen, waarden en principes. Hierdoor is het moeilijk om een neutrale positie in de hulpverlening aan te nemen (De Jong et al., 2014).

Integrale netwerksamenwerking

Naast een systeemgerichte aanpak die de patronen binnen een systeem blootlegt is het belangrijk dat een gezin waar huiselijk geweld plaatsvindt bij de juiste hulpverlening terecht komt, om deze patronen duurzaam te doorbreken. Er is weinig onderzoek gedaan naar de werkzaamheid van de integrale netwerksamenwerking rondom methodieken tegen huiselijk geweld. Wel zijn er werkzame en belemmerende factoren gevonden in onderzoeken naar integrale jeugdhulp bij gezinnen met complexe problematieken. Omdat aan huiselijk geweld doorgaans ook complexe problematiek ten grondslag ligt zijn deze werkzame elementen als leidraad genomen in dit onderzoek.

Allereerst blijkt uit onderzoek van Van Arum en collega's (2018) dat het bij een goede integrale netwerksamenwerking rondom werken in de wijk belangrijk is dat één professional de regie krijgt in de samenwerking tussen hulpverlenende instanties. Het onderzoek laat zien dat cliënten waarde hechten aan één contactpersoon die kan schakelen tussen verschillende organisaties, zodat zij dan niet telkens hun verhaal moeten vertellen aan nieuwe gezichten. Aansluitend op voorgaande speelt de relatie tussen cliënt en hulpverlener een cruciale rol in het resultaat van het hulpverleningstraject, omdat de cliënt en regie-houdende professional doorgaans veel contact hebben. Deze relatie is een belangrijke voorspeller van een geslaagde integrale netwerksamenwerking (Pijnenburg & Van Hattum, 2012). Verschillende onderzoeken noemen belangrijke competenties voor hulpverleners die kunnen helpen bij het opbouwen van een geslaagde relatie met de cliënt: het hebben van een respectvolle, open houding waarbij de cliënt serieus wordt genomen en de regie behoudt, betrouwbaarheid en een positief betrokken houding richting de cliënt (Steketee et al., 2015; Verheijden & De

Lange, 2016). Bovendien tonen verschillende onderzoeken het belang aan van een duidelijke taakverdeling en afstemming tussen verschillende hulpverleners, zodat een samenhangend zorgtraject voor de cliënt in gang gezet kan worden (Cohen et al., 2015; Ungar et al., 2014; Valentijn et al., 2013). Hierop aansluitend laten resultaten van een onderzoek naar een altruïstische integrale samenwerking zien dat voor een geslaagde integrale samenwerking betrokken organisaties de meerwaarde van een samenwerking buiten de eigen organisatie moeten inzien (Axelsson & Axelsson, 2009).

Naast succesfactoren beschrijft literatuur ook verscheidene potentiële knelpunten, die de totstandkoming kunnen verstoren (Lünnemann & Lünnemann, 2022). Hoewel een goede relatie tussen cliënt en hulpverlener een potentiële succesfactor is, kost het opbouwen van dergelijke relaties tijd. Dit kan een belemmering vormen, omdat deze tijd er niet altijd is (De Vries, 2010). Bovendien toont het onderzoek van Kvarnström en collega's (2008) dat de teamdynamiek een belemmering kan vormen, bijvoorbeeld omdat professionals hun eigen kennis of functie boven die van een ander stellen, waardoor er een disbalans in de samenwerking ontstaat. Daarnaast vormen wachtlijsten een potentiële belemmering voor de continuering van de zorg (Nootboom, 2021). Ook spelen financiële factoren een rol, omdat verschillende samenwerkende organisaties worden gefinancierd vanuit verschillende geldstromen. Dit kan een geslaagde integrale netwerksamenwerking bemoeilijken (Van der Zijden & Diephuis, 2012). Tot slot kan de privacywetgeving een integrale netwerksamenwerking belemmeren, doordat informatie van cliënten niet overgedragen kan worden (Horwarth & Morisson, 2007; Mendenhall & Frauenholtz, 2014; Wong & Sumsion, 2013).

Het huidige onderzoek

In dit thesisonderzoek is via interviews de visie op en ervaringen met de systeemgerichte benadering en integrale samenwerking tussen TaB-medewerkers en TaB-netwerkpartners geïnventariseerd. Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Allereerst zijn de ervaren succesfactoren en knelpunten inzichtelijk gemaakt. Op basis van deze bevindingen zijn vervolgens aanknopingspunten geformuleerd voor het versterken van de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking. Om dit te onderzoeken zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd: OV1: Wat is de visie van TaB-medewerkers en TaB-netwerkpartners op de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking?; OV2: Hoe worden de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking concreet vormgegeven?; OV3: Hoe worden de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking door TaB-medewerkers en TaB-netwerkpartners ervaren? Op basis van

gevonden literatuur werd allereerst verwacht dat de visie van TaB-medewerkers en netwerkpartners op de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking overeenkomt met de visie die de TaB-methodiek beschrijft (Dijkstra & Tan, 2019). Ten tweede werd verwacht dat de interdisciplinaire samenstelling van het team de succesfactoren binnen het systeemgericht werken waarborgen, waardoor deze aanpak als positief wordt ervaren (De Jong et al., 2014; Dijkstra & Tan, 2019; Nabuurs, 2013; Willemse, 2015). Tot slot werd rondom de integrale netwerksamenwerking verwacht dat belemmerende factoren, met name wachtlijsten, financiële aspecten en afstemming tussen hulpverleners, de integrale aanpak waar TaB naar streeft, verstoren (De Vries, 2010; Mendenhall & Frauenholtz, 2014; Nootboom, 2020).

Een systeemgerichte, integrale aanpak blijkt moeilijk realiseerbaar (Lünnemann & Lünnemann, 2022). Hierdoor is het vergaren van inzicht over de werkzaamheid van een systeemgerichte, integrale netwerksamenwerking van groot belang. Dit draagt bij aan het vergroten van wetenschappelijke kennis over een adequate, integrale netwerksamenwerking met aandacht voor het hele systeem. De systeemgerichte aanpak die TaB hanteert, waarbij elk systeemlid is vertegenwoordigd door een hulpverlener, is nog niet eerder ingezet bij andere methodieken, waardoor de werkzaamheid onderzocht moet worden. De bevindingen van dit onderzoek dragen bij aan de wetenschappelijke kennis over werkzame factoren bij systeemgericht werken. Daarnaast is er onvoldoende inzicht in de succesfactoren en knelpunten van een integrale netwerksamenwerking bij huiselijk geweld om een dergelijke aanpak te doen slagen, terwijl de Nederlandse overheid dit thema hoog op de agenda heeft staan (Ministerie van J&V et al., 2020). De bevindingen van dit onderzoek dragen bij aan de doorontwikkeling van TaB. Daarnaast is dit onderzoek maatschappelijk relevant, want: in Nederland komt huiselijk geweld veelvuldig voor binnen verschillende culturen en bevolkingsgroepen, wat het een maatschappelijk probleem maakt (Lünnemann & Lünnemann, 2022). Bovendien draagt de maatschappij vaak de kosten voor ondersteuning en zorg (Dijkstra & Tan, 2019).

Methode

Respondenten

Negen professionals namen deel aan dit onderzoek, waarvan acht TaB-medewerkers vanuit alle betrokken organisaties (Moviera Utrecht en Gelderland; Arosa Rotterdam; en Kwintes Amersfoort en Gouda), en één netwerkpartner van Moviera Utrecht, werkzaam bij Veilig Thuis (VT). Om de integrale netwerksamenwerking te optimaliseren en de inhoudelijke generalisatie te verhogen was het belangrijk om de perspectieven van alle betrokkenen bij

deze samenwerking in acht te nemen (Baarda et al., 2013). Daarom is gekozen om zowel de TaB-medewerkers vanuit alle regio's, als netwerkpartners te interviewen. Deze vorm van datatriangulatie vergroot de interne validiteit van dit onderzoek (Boeije, 2010).

Door de korte looptijd van dit onderzoek bestond de steekproef van de netwerkpartners uitsluitend uit netwerkpartners van Moviera Utrecht, omdat zij het grootste netwerk hebben. De respondenten zijn geselecteerd volgens een selecte steekproef. Voor de selectie van netwerkpartners leverde Moviera Utrecht contactgegevens van vijf betrokken netwerkorganisaties. Per organisatie is één medewerker random benaderd. Van de vijf benaderde netwerkpartners stemde één medewerker in met deelname. Bij TaB Moviera zijn random twee gedragswetenschappers, twee maatschappelijk werkers, één gezinsbegeleider en één beleidsmedewerker geselecteerd. Van de pilotorganisaties zijn de coördinatoren van TaB benaderd. Deze brede, gerichte benaderingsmethode vergrootte de representativiteit van het onderzoek (Boeije, 2010). De respondenten zijn benaderd via mail, en zo nodig telefonisch.

Topic interview

Kwalitatief onderzoek is een geschikte onderzoeksmethode voor het vergaren van uitgebreide en onderbouwde informatie over de ervaringen, perspectieven en omstandigheden van de respondent (Ritchie et al., 2014). Daarom is de visie op en ervaring met de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking bij alle betrokkenen onderzocht middels semigestructureerde interviews, waarbij werd ingegaan op de persoonlijke ervaringen van de respondent met de integrale netwerksamenwerking. De begrippen uit de onderzoeksvragen zijn geoperationaliseerd en vertaald naar onderwerpen voor de topiclijst. De zes topics bestonden uit drie tot zes open vragen waarop doorgevraagd kon worden om gedetailleerde informatie te verkrijgen, en aanvullende vragen dienden ter verduidelijking van het antwoord. Alleen de vragen onder de topic 'aanpak' verschillen voor TaB-medewerkers en netwerkpartners. De topics: 1) algemene introductie, bijvoorbeeld: Kunt u mij wat meer vertellen over uw algemene werkzaamheden?; 2) visie op de systeemgerichte aanpak, bijvoorbeeld: Wat verstaat u onder systeemgericht werken?; 3) visie op de integrale netwerksamenwerking, bijvoorbeeld: Wat wilt u met de integrale netwerksamenwerking bereiken?; 4) afspraken, bijvoorbeeld: Vindt u dat er duidelijke afspraken worden gemaakt over de hulpverlening en taakverdeling tijdens TaB, tussen verschillende betrokkenen; 5) aanpak, vraag voor TaB-medewerkers: Op welke manier krijgen netwerkpartners kennis over het bestaan van TaB, hoe weten zij dat ze naar jullie door kunnen verwijzen? Vraag voor TaB-netwerkpartners: Heeft u wel eens cliënten doorverwezen naar TaB? Hoe ging dat?; 6) Wensen, bijvoorbeeld: zijn er factoren binnen deze netwerksamenwerking waar u tevreden

over bent en die u sowieso zou willen behouden in de toekomst? Door de antwoorden van respondenten tijdens het interview te parafraseren en samenvatten werd gecontroleerd of de antwoorden goed geïnterpreteerd werden. Dit vergroot de validiteit van het onderzoek (Boeije & Blijenbergh, 2019).

Procedure

Bij het benaderen van respondenten werden de onderzoeksvragen, het onderzoeksdoel en de relevantie expliciet beschreven. Daarnaast zijn respondenten middels de ‘geïnformeerde toestemmingsprocedure’ schriftelijk geattendeerd op het feit dat deelname vrijwillig is. Elk moment kon worden gestopt zonder hiervoor een verklaring te geven. Na instemming met deelname werd een toestemmingsformulier getekend. Voorafgaand aan het interview werden nogmaals het onderzoeksdoel, de procedure, de opbouw en de onderwerpen mondeling aan de respondent uitgelegd. Tijdens de interviews is de respondenten gevraagd naar hun ervaringen met de netwerksamenwerking rond TaB, vanuit hun professionele rol. Er werd niet naar specifieke casussen van cliënten gevraagd. Daarnaast was er transparantie over de manier waarop data geanonimiseerd en bewaard worden, om de validiteit en betrouwbaarheid van de verkregen data te borgen (Boeije, 2010).

De interviews zijn individueel gehouden. Eén interview vond plaats op de werklocatie van de respondent, twee waren telefonisch en zes zijn via Microsoft-Teams gehouden. De interviews duurden gemiddeld 45 minuten. Om vertrouwelijkheid te waarborgen zijn de namen weggehaald bij het transcriberen. Persoonlijke informatie van de respondenten is apart van de geluidsopnames bewaard en niet genoemd in de resultatensectie van dit onderzoek. De geluidsopnames werden vernietigd na afronding van het onderzoek. De geanonimiseerde getranscribeerde data worden bewaard op de beveiligde digitale omgeving van de Hogeschool Utrecht en volgens het beleid van de Hogeschool Utrecht, vijf jaar na afronding van het onderzoek vernietigd.

Om het onderzoek zo objectief mogelijk uit te voeren moet de onderzoeker zich bewust zijn van diens eigen vooroordelen en overtuigingen (Morling et al., 2020). Daarom is transparantie in de genomen stappen noodzakelijk. Daarnaast moeten de vragen in de topiclijst aansluiten op wat gemeten moet worden, zodat het onderzoek reproduceerbaar is (Morling et al., 2020). Gedurende het onderzoek zijn verschillende evaluatiemomenten geweest tussen de onderzoeker en haar begeleider om de genomen stappen te bespreken. De topiclijst is gecontroleerd door twee mede-onderzoekers, om de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid te waarborgen (Boeije, 2010).

Analyse

De transcripten zijn kwalitatief geanalyseerd, volgens analytische inductie (Boeije, 2010). Allereerst zijn de transcripten doorgelezen. Niet relevante passages werden weggestreept en relevante informatie voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen werden van open codes voorzien. De open codes zijn zo dicht mogelijk bij de originele woorden van de respondent gehouden. Daarna startte het axiaal codeerproces, waarbij de open codes zijn samengevoegd en van kernlabels voorzien, om terugkomende thema's te identificeren. Ook bij het formuleren van kernlabels is dicht bij de letterlijke bewoording van respondenten gebleven, om de interne validiteit te waarborgen (Boeije, 2010).

Resultaten

Per onderzoeksvraag zijn de belangrijkste resultaten weergegeven, geïllustreerd met quotes uit de interviews. De geanalyseerde kernlabels zijn cursief weergegeven in de tekst. Vanwege de kleine steekproef is vanuit vertrouwelijkheidsoverwegingen gekozen om de functie van respondenten niet te specificeren en zijn quotes niet gekoppeld aan een respondent.

Visie op de systeemgerichte aanpak en integrale samenwerking (OV1)

Systeemgerichte aanpak

Uit de gesprekken met TaB-medewerkers kwamen drie verschillende perspectieven over de systeemgerichte aanpak naar voren. Volgens ongeveer de helft van hen staat huiselijk geweld nooit op zichzelf, waardoor zij het belangrijk achtte om *alle aandachtsvelden binnen een gezin te belichten*, om tot een duurzame oplossing te komen: "Dat je alle leden van het systeem spreekt, en dat je ook echt een plan kan maken wat voor het hele systeem aanvaardbaar is. En waar het hele gezin ook achter staat". Daarnaast werd het *onderzoeken en aanpakken van geweldspatronen binnen een gezin* als belangrijk doel voor de systeemgerichte aanpak van TaB genoemd. Door één respondent werd *het belang van de preventieve insteek* benadrukt, zodat het systeem onder de loep wordt genomen op het moment dat beide partners gemotiveerd zijn en de kinderen nog in hun thuissituatie leven.

Integrale netwerksamenwerking

Ja maar ik zie niet voor me hoe dat dan zou kunnen. Ik zie niet echt een vaste club. Die moet zó breed zijn, want het kan zo breed zijn waar allemaal naartoe verwezen wordt. Die allemaal paraat staan 'om misschien een keer' een casus te krijgen.

Zoals bovenstaande quote illustreert, zag één respondent geen mogelijkheid tot een integrale netwerksamenwerking, op de wijze waarop de TaB-methodiek deze voor ogen heeft. Daarentegen geloofden andere respondenten wél in een integrale samenwerking rondom TaB. Ongeveer de helft van hen vond het belangrijk dat betrokken organisaties *het gezin voorop*

zetten in de samenwerking, om passende vervolghulp te realiseren: “Dat alle externe partijen ook bereid zijn om daar waar nodig desgevraagd inzet te plegen in het belang van dit systeem”. Daarnaast werd *duidelijke afspraken over de taakverdeling*, waardoor alle partijen weten wat er van hen verwacht wordt en daarop kunnen inspelen, belangrijk gevonden. Een dergelijke samenwerking zou de *doorstroom naar vervolghulp* moeten vergemakkelijken. Een integrale netwerksamenwerking werd belangrijk geacht bij een kortdurend traject als TaB, omdat cliënten na het traject nog gemotiveerd zijn om vervolghulp te accepteren.

Vormgeving systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking (OV2)

Vormgeving systeemgerichte aanpak

Gesprekken voeren. Gedurende het TaB-traject voeren de TaB-medewerkers *individuele en gezamenlijke gesprekken* met de partners. Voor bijna de helft van de respondenten was hierbij *het creëren van bewustwording bij cliënten*, over hun rol binnen de geweldsdynamiek of over hun opvoedstijl en de impact daarvan op hun kind, een belangrijk uitgangspunt. In de individuele gesprekken wordt zowel het gezinssysteem waar de cliënt vandaan komt, als het huidige gezinssysteem besproken:

Ik denk dat dat altijd een rol speelt, dus ook in TaB als we met de mensen praten, want ook die achtergrond bepaalt weer, zeker als we praten over huiselijk geweld, als je uit een andere cultuur komt of een andere manier hebt om met conflicten om te gaan, dat is natuurlijk wel heel belangrijk om daar vragen over te stellen.

Focus op patronen. “Maar wij kijken heel sec van alle gebieden van waar maken jullie ruzie over, wat zijn triggers, kan financieel, werk, familie, dat soort dingen”. Een grote meerderheid van de respondenten zei impliciet of expliciet dat het *ontdekken van patronen binnen een systeem* belangrijk is binnen de systeemgerichte aanpak, zodat deze doorbroken kunnen worden. Zij *focussen op de interactie tussen partners*, in plaats van op pleger- en slachtofferrollen. Echter, voor twee respondenten was dit uitgangspunt een worsteling. Hoewel zij het belang van een focus op interactie erkenden, vonden zij het daarentegen óók belangrijk om mensen tijdens het traject aan te spreken op hun rol, om hen verantwoordelijk te maken voor hun aandeel: “Rondom dat systemisch werken zeggen we er is géén sprake van pleger/slachtoffer, en tegelijkertijd is er soms ín die dynamiek, heeft iemand een bepaalde rol méér of minder”.

Interdisciplinaire teams. *Werken in interdisciplinaire teams* zag iedereen als belangrijk

aspect van de systeemgerichte aanpak. De gedragswetenschapper brengt de biografie en psychische factoren van beide partners in kaart en de maatschappelijk werkers voeren een geweldsanalyse uit. De gezinsbegeleider brengt het perspectief van kinderen in kaart door hen twee keer te observeren of spreken en de ouders over hun kinderen te bevragen. Door deze interdisciplinaire aanpak is *elk gezinslid vertegenwoordigd*. Doordat elk gezinslid een stem krijgt, wordt de gezinsdynamiek binnen het interdisciplinaire team weerspiegeld. De *individuele bevindingen worden tijdens evaluatiemomenten samengebracht*. Deze evaluatiemomenten bieden de ruimte om onderbuikgevoelens en twijfels te bespreken, de analyse te verdiepen en om elkaar te corrigeren en bediscussiëren, waardoor eventuele vooroordelen worden blootgelegd.

Meervoudige partijdigheid. Bijna alle respondenten vonden het *aannemen van een meervoudig partijdige houding* een belangrijk uitgangspunt van systeemgericht werken. Hoewel iedereen noemde dat deze vaardigheid geborgd wordt binnen hun teams, liepen de redeneringen uiteen. Volgens één respondent was het een kwestie van bewust níét kiezen voor een kant:

Bij TaB weten zij allebei dat het analyse is, en dat wij in de eerste twee gesprekken het motivatiegesprek, de tweede is veiligheidsafspraken maken dan zijn we met zijn tweeën en wij hebben geen partijen en wij kíezen eigenlijk geen partij het zijn geen hulpverleningsgesprekken.

In tegenstelling tot bovenstaande zagen meerdere respondenten dat maatschappelijk werkers wél partij kunnen kiezen voor hun cliënt, omdat zij als belangenbehartiger van de partners fungeren. Volgens hen was dit juist de kracht van de methodiek, omdat het de zorgvuldigheid van de systeemgerichte benadering versterkt:

Dus in het gezín ben je er voor één persoon, maar vervolgens het adviés is ontzétend meerzijdig partijdig, meervoudig partijdig. Dus dáár breng je alles samen, en ga je erboven staan met elkaar, inderdaad met de helicopterview van de gedragswetenschapper, maar óók omdat je dan met zijn állen, je bent nog wel het verhaal van die ene persoon dan, maar je gaat óók met elkaar achterover leunen en kijken wat zíén we nou, wat moet er eerst.

Vormgeving integrale netwerksamenwerking

Rol aanmelder onduidelijk.

Maar dat zou dan dus een duidelijke rol moeten hebben denk ik. Ik zie nog niet helemaal voor me wat zij dan bij dat eindgesprek... Of dat prettig is voor... Ja... In wat voor rol ze daar dan zitten, met wat voor redenen, met wat voor doel. Als zij degene zijn die de vervolghulp gaat organiseren dan zou dat goed zijn, maar dat is niet zo.

Bovenstaande quote illustreert de zoektocht van meerdere respondenten naar de gewenste rol van de aanmelder, omdat *de rol van de aanmelder nu onduidelijk is*. In sommige TaB-teams speelt de aanmelder helemaal geen rol tijdens het traject, behalve dat deze ter informatie het adviesrapport opgestuurd krijgt. Een andere respondent verwachtte wél dat de aanmelder bij het eindgesprek aanwezig is en het gezin na afronding van TaB blijft monitoren. Daarentegen vond de netwerkpartner (een aanmelder) het niet diens taak om te blijven monitoren en de evaluatie bij te wonen, terwijl dit vanuit de methodiekbeschrijving wel wordt verwacht. De netwerkpartner vertelde na aanmelding de casus te sluiten.

Samenwerking met netwerkpartners. Maar één van de acht respondenten bevestigde dat er een *structurele integrale samenwerking rondom TaB* bestaat, aan de voorkant van het traject. Deze samenwerking kent een *vaste afspraak met VT*, waardoor binnen die regio alléén VT casussen mag aanmelden. De gemeente heeft hierbij een coördinerende functie. Deze *afspraken worden ook geëvalueerd*. Desalniettemin heeft geen enkel team een structurele samenwerking en vaste afspraken met geadviseerde organisaties, waar cliënten naar doorverwezen kunnen worden. Ook de netwerkpartner bevestigde dat er geen vaste afspraken met TaB zijn, maar liet wel blijken onuitgesproken verwachtingen te hebben over de samenwerking, bijvoorbeeld:

En dan ga ik er gewoon vanuit dat we dezelfde visie hanteren, volgens de richtlijnen jeugdhulp, en soms kunnen we overdragen met káders, van ‘de kinderen zijn geen getuige van verbaal en fysiek geweld’, en ‘op het moment dat ouders niet meer meewerken dan verwachten wij dat jullie terugmelden bij Veilig Thuis, of opschalen naar SAFE’. En dat is dan wel een verwachting die ik heb dat TaB zich daar ook aan conformeert.

Door het gebrek aan vaste samenwerkingen met vervolghulp betrekken een paar respondenten het wijkteam bij de casus, dat bij de eindevaluatie wordt uitgenodigd en het gezin blijft monitoren totdat vervolghulp beschikbaar is. Voor één respondent is deze goede samenwerking om onbekende redenen spaak gelopen. Hierna zijn er geen TaB-aanmeldingen meer geweest.

Contact leggen met netwerkpartners. Het *leggen van contact met netwerkpartners* is ook een belangrijk thema binnen het vormgeven van de integrale netwerksamenwerking. Meerdere respondenten benadrukten hierbij het *belang van persoonlijke lijntjes*, waar je bij een volgende casus op kan terugvallen:

Het is op basis van persoonlijke titel en de samenwerkingsrelatie die je opbouwt, de bereidheid open houden en vinden om ook in een volgende zaak in te gaan stappen. Dat is eerder op betrekkersniveau dat je inhaakt op een vorige zaak, zodat je meters kunt maken. Zo simpel is het.

Echter, dit bleek moeilijk te realiseren door de steeds veranderende sociale kaart.

Vervolghulp inschakelen. Er werd verschillend tegen het *zoeken naar vervolghulp* aangekeken en de antwoorden waren inconsistent. Waar twee respondenten eerst vertelden dat het regelen van vervolghulp de verantwoordelijkheid is van de cliënt, verklaarden zij later in het interview het contact te faciliteren. Een paar andere respondenten vonden het wel of niet ondersteunen in de zoektocht naar vervolghulp cliëntafhankelijk. Volgens hen regelen cliënten doorgaans zelf vervolghulp, maar indien nodig verstrekken zij contactgegevens. Nadat vervolghulp gevonden is moeten cliënten *door de huisarts verwezen* worden. Eén gedragswetenschapper schrijft zelf de verwijsbrief zodat de huisarts deze alleen hoeft te ondertekenen, een respondent zei daarover: “En daarnaast moet die meneer wel zelf naar de huisarts, maar dan kan de psycholoog, ja dit geval dan gedragswetenschapper, een ondersteunende brief schrijven”. Terwijl een andere gedragswetenschapper dit naar eigen zeggen nog nooit gedaan heeft. Meerdere respondenten benoemden cliënten *ter overbrugging te blijven ondersteunen*, wanneer er een wachtlijst voor vervolghulp is.

Ervaringen met de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking (OV3)

Ervaringen met de systeemgerichte aanpak

Knelpunten. Vijf van de acht TaB-medewerkers ervaarden knelpunten binnen de systeemgerichte aanpak, bijvoorbeeld omdat er *moeilijkheden in de samenwerking* kunnen ontstaan. Sommige teamleden werken normaliter individueel, waardoor zij het moeilijk vinden om hun eigen werkvorm aan te passen aan een team. Daarnaast zijn er binnen de teams veel personeelwisselingen geweest waardoor de gevoelsmatige veiligheid is aangetast. De volgende quote illustreert het belang van veiligheid voor één respondent:

Nou, het elkaar aanspreken op patronen dat is wel moeilijk hoor, dat is wel een beetje glad ijs soms. Ja dat is wel echt persoonlijke kwetsbaarheden die, daar moet je wel echt goed op elkaar inspelen wil je dat goed kunnen en durven doen.

Bovendien schrijft de methode voor dat het traject binnen acht weken afgerond moet worden, waardoor *tijd als belemmerende factor* werd genoemd. Allereerst is dit voor medewerkers vaak niet haalbaar en daarnaast kunnen cliënten de tijdsdruk als belastend ervaren.

Succeservaringen. De TaB-medewerkers waren unaniem positief over de systeemgerichte aanpak van TaB en ervoeren verscheidene *succesfactoren*. Voor ongeveer de helft van de respondenten is *een systeemgerichte aanpak de enige optie* binnen het werken met deze doelgroep en de systeemgerichte aanpak zoals TaB deze vormgeeft, werd als dé oplossing tegen huiselijk geweld gezien, mede door de *interdisciplinaire samenwerking*:

Dus dat doorbreken van geweld is extreem ingewikkeld, dat weten we met zijn allen. Ja ik denk dat één van de problemen is dat we te weinig systemisch werken, en dat we dat, dat je dat dan probeert vanuit één van de partners, ik denk dat dat nét niet systemisch werken is.

Ervaringen met de integrale samenwerking

Knelpunten. Alle respondenten ervoeren meerdere en uiteenlopende knelpunten om een structurele integrale netwerksamenwerking op poten te zetten. Voor bijna iedereen was het *gebrek aan vaste samenwerkingen met vervolghulp* een grote belemmering, omdat cliënten hierdoor direct na het advies op een wachtlijst staan. De meeste respondenten dachten bij netwerkpartners een positieve intentie te herkennen ten aanzien van een integrale netwerksamenwerking, maar door de *financiële, persoonlijke of tijdsinvestering* stagneert de totstandkoming: “Ja en het is lastig, want het vraagt natuurlijk heel veel investering, tijd en geld investering om zo’n samenwerking goed op poten te zetten”. Daarnaast werd verteld dat het opbouwen van een netwerk buiten de gebudgetteerde uren van TaB valt, waardoor het wel of niet netwerken als eigen investering werd gezien. De samenwerkingskwaliteit is dus *afhankelijk van individuele medewerkers* en omdat deze contacten snel versloffen moeten ze actief warm gehouden worden. Voor respondenten gaan cliëntvraagstukken voor op actief netwerken, waardoor het warmhouden van netwerkcontacten geen prioriteit heeft.

Voor de netwerkpartner was *de lange intakeprocedure bij TaB* een drempel om cliënten aan te melden. Wanneer er kortere lijntjes zouden zijn werd verwacht dat cliënten vaker

aangemeld zouden worden. Daartegenover vonden een paar respondenten de samenwerking met VT een knelpunt, omdat zij de casus bij TaB neerlegt en niet meer terugpakt.

Succeservaringen. Desalniettemin hadden alle respondenten ook positieve ervaringen met de integrale netwerksamenwerking. Meer dan de helft van de medewerkers was positief over de *ervaren samenwerking* met het wijkteam en een ander was blij met de vaste samenwerking met VT.

Nou ja wat ik nu wel fijn vindt is dat Veilig Thuis ons nou wel goed weet te vinden, dat we nu wel steeds aanmeldingen krijgen, dat we daar wel over kunnen brainstormen, van wat is nou wel een TaB-casus en wat niet.

Drie respondenten merkten dat de *netwerkpartners de analyse waarderen* en wel samen willen werken.

Onze advisering, onze denkrichting wordt dan vaak overgenomen en daar wordt wel naar geluisterd. ‘Prima, dit is jullie conclusie, dit is jullie analyse, dit is nodig. Is goed, maar we zitten met wachtlijsten, we zitten met formatie en ziekte’, dáár stagneert het op. Maar niet op de bereidheid om...

Wensen. Naar aanleiding van de ervaren succesfactoren en knelpunten aangaande de integrale netwerksamenwerking is de respondenten expliciet naar hun wensen voor het versterken van deze samenwerking gevraagd. Ongeveer de helft van de respondenten wenste *verbetering in direct contact met vervolghulp*, met kortere en persoonlijke lijntjes. Een paar respondenten had ‘actief netwerken’ op de to-do-lijst staan.

Dus ja, idealiter denk ik dat het mooi is als je zelf al die lijntjes meer hebt met andere organisaties, waardoor je zelf dan die regie iets meer daarover kan hebben en daardoor het netwerk wat sterker om iemand heen kan leggen.

Omdat respondenten geen mogelijkheid zagen om de wachtlijsten te ontwijken, wilde een aantal de mogelijkheid om *de wachtlijst te overbruggen*. Eén van hen hoopte op een vaste samenwerking met het wijkteam, dat de monitorende rol op zich neemt: “En dan hebben we natuurlijk wel het advies waarin heel veel staat, dus dat kunnen mensen natuurlijk gewoon meenemen, maar daarom zou zo’n wijkteam ter overbrugging gewoon een heel mooi idee zijn. Dan kunnen dié die warme overdracht doen”. Een ander zag dit niet als oplossing, omdat de kwaliteit van de monitoring dan te afhankelijk is van de wijkteammedewerker. Door zelf te

monitoren kan er naar eigen zeggen met zekerheid vanuit worden gegaan dat dit goed gedaan wordt. Daarop aanhakend wensten meerdere respondenten het TaB-traject te verlengen zodat zij zelf kunnen blijven monitoren totdat de vervolghulp beschikbaar is: “Trajecten langer plannen dat wij langer betrokken blijven om die overdracht wél te kunnen doen, dat vind ik wel een oplossing”.

Zowel één TaB-medewerker als de netwerkpartner spraken uit met elkaar rond de tafel te willen om de samenwerking te realiseren, voor kortere lijntjes en om maatwerk te creëren: “Want ik denk dat een overdracht wél altijd helpend is. Dus dat wij ook daadwerkelijk op de bank kunnen zitten die week daarna, mét de vaste hulpverlener”.

Discussie

Het onderzoeksdoel was allereerst om de succesfactoren en knelpunten van de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking in en rondom een TaB-traject inzichtelijk te maken. Daarnaast werd getracht aanknopingspunten te formuleren voor het versterken van de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking.

De visie van de TaB-methodiek is om tot een specifiek en geïntegreerd eindadvies te komen, om duurzame veiligheid in een relatie of gezin te bereiken. De systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking zijn hierbij belangrijke middelen (Dijkstra & Tan, 2019). Wat betreft de systeemgerichte aanpak is de verwachting bevestigd dat TaB-medewerkers eenzelfde visie voor ogen hebben als de visie die TaB hanteert. Opvallend is dat zij hun visie meer praktisch formuleerden, namelijk: alle aandachtsvelden binnen het gezinssysteem belichten om de geweldsdynamiek zo goed mogelijk aan te pakken. Een mogelijke verklaring is dat de TaB-medewerkers vanuit hun eigen referentiekader geantwoord hebben (Movisie, 2015).

De vormgeving van de systeemgerichte aanpak resoneert met de visie die de TaB-medewerkers formuleerden. De verwachting was dat het interdisciplinaire team de succesfactoren binnen het systeemgericht werken borgden, waardoor deze aanpak als positief zou worden ervaren (De Jong et al., 2014; Dijkstra & Tan, 2019; Nabuurs, 2013; Willemse, 2015). Overeenstemmend met de verwachting kwam uit de gesprekken met TaB-medewerkers naar voren dat zij voornamelijk succesfactoren ervaren binnen de systeemgerichte aanpak en een positieve houding hebben aangaande de vormgeving. In lijn met voorgaand onderzoek zien de TaB-medewerkers meervoudige partijdigheid als een belangrijk aspect binnen de systeemgerichte aanpak (De Jong et al., 2014; Nabuurs, 2013; Willemse, 2015). Volgens hen wordt de meervoudig partijdige blik geborgd door de interdisciplinaire indeling van een TaB-team, waarbij elk gezinslid een stem krijgt. Individuele bevindingen worden in de tussen- en

eindevaluatie samengevoegd om de patronen in het gezin te identificeren. Echter, anders dan verwacht vonden sommige TaB-medewerkers werken in interdisciplinaire teams moeilijk door de verschillende werkwijzen die teamleden hanteren. Een reden waarom dit niet uit de literatuur naar voren kwam kan zijn dat in voorgaande onderzoeken systeemgericht gewerkt werd vanuit één professional in plaats van vanuit een team (De Jong et al., 2014; Willemse, 2015). Overeenstemmend met voorgaand onderzoek vertelden TaB-medewerkers met een circulaire blik naar het gezin te kijken en de patronen in het gezinssysteem te onderzoeken, zonder uitsluitend vanuit oorzaak en gevolg te denken (De Jong et al., 2014).

Over de integrale netwerksamenwerking waren alle gesproken professionals (zowel TaB-medewerkers als de TaB-netwerkpartner) minder positief. De visie van de meeste professionals op de integrale netwerksamenwerking was dat het gezinssysteem voorop moet staan in plaats van de bureaucratie. Dit komt overeen met voorgaand onderzoek (Axelsson & Axelsson, 2009). Ook overeenkomstig met voorgaande onderzoeken werd een duidelijke taakverdeling tussen samenwerkende netwerkorganisaties beoogd (Cohen et al., 2015; Ungar et al., 2014; Valentijn et al., 2013). Opmerkelijk was dat één respondent geen visie formuleerde omdat ervaren knelpunten, zoals bijvoorbeeld wachtlijsten, een integrale netwerksamenwerking tegenhouden. Ook in het onderzoek van Nootboom (2021) kwam dit als knelpunt naar voren.

De integrale netwerksamenwerking zou ervoor moeten zorgen dat de geadviseerde vervolghulp adequaat wordt ingezet, maar momenteel gebeurt dit niet. Door het gebrek aan een dergelijke samenwerking wordt de door professionals geformuleerde visie niet gerealiseerd. Zoals verwacht vormen wachtlijsten, financiële aspecten en afstemming tussen hulpverleners belemmeringen voor de integrale aanpak (De Vries, 2010; Mendenhall & Frauenholtz, 2014; Nootboom, 2020). Sommige TaB-medewerkers gaven aan een samenwerking te hebben met het wijkteam. Hieraan zijn echter geen vaste afspraken verbonden. Verder kwam uit het onderzoek naar voren, dat zowel TaB-medewerkers als de netwerkpartner behoefte hebben aan een vaste samenwerking, met kortere en persoonlijke lijntjes. Momenteel is het voor de verschillende partijen onduidelijk bij wie de verantwoordelijkheid voor deze samenwerking ligt. Daarnaast wilden de TaB-medewerkers de wachtlijst overbruggen, ofwel door het TaB-traject te verlengen, ofwel door een vaste samenwerking met het wijkteam aan het einde van het traject aan te gaan.

Het wel of niet kunnen werken volgens de TaB-visie lijkt een belangrijke rol te spelen in de tevredenheid van professionals. De mogelijkheid om volgens hun visie op de systeemgerichte aanpak en beoogde vormgeving te werken ervaren de TaB-medewerkers

als positief. Zij zijn ontevreden omdat zij niet in de gelegenheid worden gesteld om volgens hun visie op de integrale netwerksamenwerking te werken. Momenteel brengt de systeemgerichte aanpak de problematiek grondig in kaart, maar het ontbreken van de mogelijkheid om adequaat door te pakken op vervolghulp is een grote belemmering voor het duurzaam doorbreken van huiselijk geweld.

Conclusie

Dit onderzoek beantwoordt drie onderzoeksvragen. OV1: Wat is de visie van TaB-medewerkers en TaB-netwerkpartners op de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking? De visie op de systeemgerichte aanpak is dat alle aandachtsvelden binnen het gezinssysteem moeten worden belicht om de geweldsdynamiek duurzaam aan te pakken. De visie op de integrale netwerksamenwerking die de meeste professionals voor ogen hebben is een samenwerking met duidelijke taakverdeling tussen netwerkpartners, waarbij het gezin voorop staat.

OV2: Hoe worden de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking concreet vormgegeven? De systeemgerichte aanpak wordt vormgegeven via een interdisciplinaire samenwerking, waarbij elk teamlid een gezinslid vertegenwoordigt. Individuele en gezamenlijke gesprekken brengen de geweldspatronen in kaart. In de tussen- en eindevaluatie brengen de teamleden hun bevindingen samen, wat de meervoudige partijdigheid borgt. De integrale netwerksamenwerking heeft op dit moment geen duidelijke vorm.

OV3: Hoe worden de systeemgerichte aanpak en integrale netwerksamenwerking door TaB-medewerkers en TaB-netwerkpartners ervaren? De ervaring met de systeemgerichte aanpak is positief. Een ervaren succesfactor is de interdisciplinaire samenwerking, waardoor elk gezinslid een stem krijgt. Een ervaren knelpunt is de korte tijdsduur van het TaB-traject. De ervaring met de integrale netwerksamenwerking is minder positief. Wachtlijsten, financiële aspecten en afstemming tussen hulpverleners vormen belemmeringen waardoor op dit moment geen integrale samenwerking wordt ervaren. Een ervaren succesfactor is dat de professionals een positieve intentie hebben ten aanzien van een integrale samenwerking. TaB-medewerkers wensen het TaB-traject te verlengen zodat er meer ruimte ontstaat om een netwerk met persoonlijke contacten tussen verschillende netwerkorganisaties op te bouwen. Concluderend hebben TaB-medewerkers een duidelijke visie op de systeemgerichte aanpak. Dat zij de gelegenheid krijgen om deze uit te voeren wordt als positief ervaren. Zij worden echter niet in de gelegenheid gesteld om de integrale netwerksamenwerking vorm te geven, wat als negatief wordt ervaren.

Limitaties van dit onderzoek

De resultaten van dit onderzoek moeten bekeken worden in het licht van verschillende limitaties. Allereerst bestond dit onderzoek uit een kleine steekproef van respondenten, waaronder één netwerkpartner. Deze netwerkpartner had geen zicht op de systeemgerichte aanpak binnen het TaB-traject, dus kon hier niets over vertellen. Hierdoor kan geen algemene uitspraak gedaan worden over de visie, aanpak en ervaring van TaB-netwerkpartners over de systeemgerichte aanpak en integrale samenwerking. Daarnaast is vanwege de kleine steekproef uit vertrouwelijkheidsoverwegingen gekozen om in het onderzoek geen functies van de respondenten te vermelden. Hierdoor zouden de antwoorden door de lezer minder goed geduid kunnen worden. Wel is ervoor gezorgd dat alle respondenten via hun quotes aan het woord zijn gekomen.

Een kracht van dit onderzoek is dat het innovatief is. Er is weinig onderzoek gedaan naar de succesfactoren en belemmerende factoren van een integrale netwerksamenwerking rondom huiselijk geweld. Dit maakt het onderzoek uniek ten opzichte van voorgaand onderzoek over de werkzaamheid van integrale samenwerkingen (Kvarnström, 2008; Nootboom, 2021). Hoewel het moeilijk was om respondenten te bereiken, is het tóch gelukt om alle verschillende typen bij de samenwerking betrokken professionals te spreken. Ook dit is een kracht van het onderzoek omdat hierdoor verschillende perspectieven over de systeemgerichte aanpak en integrale samenwerking van TaB-medewerkers en netwerkpartners in kaart gebracht kunnen worden, hetgeen de representativiteit van het onderzoek vergroot.

Implicaties

Het lijkt erop dat TaB een kans laat liggen voor het duurzaam doorbreken van huiselijk geweld, door zich voornamelijk te focussen op het in kaart brengen van de gezinsdynamiek en patronen die het geweld in stand houden, en minder aandacht geeft aan het opbouwen van een integrale netwerksamenwerking met organisaties die de gegeven adviezen kunnen uitvoeren. Recent hebben het Nederlands Jeugdinstituut (NJI), Movisie en het Centrum voor criminaliteitspreventie en veiligheid (CCV) een frustratiewijzer voor integraal samenwerken bij huiselijk geweld gepubliceerd (CCV et al., 2023). De ervaren frustraties van professionals over de inbedding van de integrale netwerksamenwerking worden in dit verslag herkend. Het is duidelijk dat de positieve intentie voor een goede samenwerking er bij alle partijen is, maar dat het opbouwen van de integrale samenwerking onvoldoende prioriteit heeft. Een praktische implicatie voor het versterken van de integrale netwerksamenwerking is dat er binnen TaB een professionaliseringsslag gemaakt kan worden voor het inbedden van de integrale netwerksamenwerking binnen het TaB-traject. Allereerst moeten TaB-medewerkers handvatten aangereikt krijgen waarmee zij een netwerk met persoonlijke contacten kunnen

opbouwen. Dit kan gebaseerd worden op eerdergenoemde frustratiewijzer en zou geïntegreerd kunnen worden binnen de training die TaB-medewerkers volgen voorafgaande hun start met TaB. Daaropvolgend moeten medewerkers in de gelegenheid gesteld worden om een netwerk met persoonlijke contacten op te bouwen, bijvoorbeeld door de financiering van een TaB-traject te verlengen, waardoor contacten met verschillende netwerkorganisaties binnen de sociale kaart opgebouwd en onderhouden kunnen worden (CCV et al., 2023). Daarnaast moet het voor alle netwerkpartners duidelijk zijn welke rol zij hebben. Geadviseerd wordt om een protocol op te stellen waarin duidelijk staat vermeld wat er gedurende en aan het einde van het TaB-traject van alle partijen verwacht wordt, zodat de rolverdeling duidelijk is. Dit creëert draagvlak bij de netwerkpartners, waardoor het uitvoeren van de adviezen de kans van slagen vergroot.

Het huidige onderzoek richtte zich op de TaB-medewerkers en netwerkpartners. Een invalshoek die niet belicht is, maar wel een belangrijk perspectief biedt op de ervaren systeemgerichte aanpak en doorverwijzing naar vervolghulp zijn de gezinnen die deelnemen aan TaB. Een implicatie voor vervolgonderzoek is om deelnemers te interviewen om te onderzoeken welke succesfactoren en knelpunten zij ervaren bij het in kaart brengen van hun geweldsdynamiek en het verzorgen van vervolghulp. Daarnaast is het interessant om dit onderzoek te herhalen met een grotere steekproef van netwerkpartners, omdat de netwerkpartner in dit onderzoek geen kennis had over de ervaren systeemgerichte aanpak. Vervolgonderzoek met meerdere netwerkpartners vanuit verschillende organisaties zou hier mogelijk meer inzicht in kunnen geven. Bovendien kan vervolgonderzoek naar de werkzaamheid van een systeemgerichte aanpak vanuit een interdisciplinair team bijdragen aan wetenschappelijke kennis over systeemgericht werken en hoe dit huiselijk geweld duurzaam kan doorbreken.

Take home message

De titel van dit onderzoek luidde: ‘Samen Sterk voor Duurzame Veiligheid’. De vraag die nog rest is: Staan we samen sterk? Het antwoord is tweeledig: Ja, sterk in de systeemgerichte benadering en nee, niet in de integrale netwerksamenwerking. Een succesvolle integrale netwerksamenwerking met aandacht voor het hele gezinssysteem vraagt investering in tijd, geld, afstemming en communicatie. Het aanpakken van huiselijk geweld staat hoog op de agenda en de overheid ziet de systeemgerichte aanpak met integrale netwerksamenwerking als mogelijk antwoord op dit complexe vraagstuk. De uitvoering ervan komt op het al overvolle bord van de hulpverlener, die zich al elke dag opnieuw inzet om veiligheid in een gezin terug te brengen. Hoewel het belang van de nieuwe aanpak voor professionals duidelijk is, gaan

urgente cliëntvraagstukken voor. En helaas, in de praktijk is deze urgentie er elke dag opnieuw. Hoeveel kunnen we van professionals blijven vragen zonder de juiste voorzieningen beschikbaar te stellen? Dus de intentie is er, nu het faciliteren nog.

Het is allemaal ménsenwerk ... daarin moet je blijven investeren ... Dat je elkaar niet kwijtraakt en als er iets fout gaat dat je de jas aantrekt en blijft communiceren. Dát is een succesformule.

Literatuur

- Akkermans, M., Derksen, E., Kloosterman, R., Moons, E., & Wingen, M. (2023). *Huiselijk geweld en seksueel grensoverschrijdend gedrag 2022*. Centraal Bureau voor Statistiek. <https://open.overheid.nl/documenten/ronl-df157de30658613564238f3db88b3cd690fe0b3c/pdf>
- Axelsson, S. B., & Axelsson, R. (2009). From territoriality to altruism in interprofessional collaboration and leadership. *Journal of Interprofessional Care*, 23(4), 320-330. <https://doi.org/10.1080/13561820902921811>
- Baarda, B., Bakker, E., Van der Velden, T., Julsing, V. P. Fischer, T., & De Goede, M. (2013). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Noordhoff Uitgevers.
- Black, D. S., Sussman, S., Unger, J. B. (2010). A further look at the intergenerational transmission of violence: Witnessing interparental violence in emerging adulthood. *Journal of Interpersonal Violence*, 25, 1022-1042. <https://doi.org/10.1177/0886260509340539>
- Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Sage.
- Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2019). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: Denken en doen*. Boom.
- Brooks, F., Bloomfield, L., Offredy, M., & Shaughnessy, P. (2013). Evaluation of services for children with complex needs: Mapping service provision in one NHS Trust. *Primary Health Care Research and Development*, 14(1), 52-62. <https://doi.org/10.1017/S1463423612000217>
- Carlson, J., Voith, L., Brown, J.C., & Holmes, M. (2019). Viewing children's exposure to intimate partner violence through a developmental, social-ecological, and survivor lens: The current state of the field, challenges, and future directions. *Violence Against Women*, 25(1), 6-28. <https://doi.org/10.1177/1077801218816187>
- CCV., Movisie., & NJi. (2023). *Frustratiewijzer: Samenwerken bij de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling*. <https://www.huiselijkgeweld.nl/publicaties/publicaties/2023/03/31/frustratiewijzer>
- Cohen, D. J., Davis, M., A Balasubramanian, B., Gunn, R., Hall, J., DeGruy, F. V., Peek, C. J., Green, L. A., Stange, K. C., Pallares, C., Levy, S., Pollack, D., & Miller, B. F. (2015). Integrating behavioral health and primary care: Consulting, coordinating and collaborating among professionals. *Journal of the American Board of Family Medicine*, 28(1). <https://doi.org/10.3122/jabfm.2015.S1.150042>

- De Jong, A., Stremmelaar, B., & Looij, J. (2014). *Goed genoeg opvoederschap: Handreiking voor ondersteuning van ouders met een verstandelijke beperking*. Amerpoort.
<https://www.ncj.nl/wp-content/uploads/media-import/docs/bfd3b56b-c870-4dc8-8624-2b10a9ec4809.pdf>
- De Vries, S. (2010). *Basismethodiek psychosociale hulpverlening, oplossingsgericht, ervaringsgericht, systeemgericht*. Bohn Stafleu van Loghum.
- Dijkstra, S., & Tan, S. (2019). *Navigeren naar duurzame veiligheid in de aanpak van huiselijk geweld: Onderzoek naar de doorontwikkeling van de ambulante methodiek Take a Break*. [Ongepubliceerde methodiekbeschrijving]. Moviera.
- Evans, S.E., Davies, C., & DiLillo, D. (2008). Exposure to domestic violence: A meta-analysis of child and adolescent outcomes. *Aggression and Violent Behavior, 13*(2), 131-140. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2008.02.005>
- Gibbs, A., Dunkle, K., Ramsomar, L., Willan, S., Jama Shai, N., Chatterji, S., Naved, R., & Jawes, R. (2020). New learnings on drivers of men's physical and/or sexual violence against their female partners, and women's experiences of this, and the implications for prevention interventions. *Global Health Action, 13*(1), <https://doi.org/10.1080/16549716.2020.1739845>
- Gilbert, T., Farrand, P., & Lankshear, G. (2012). Troubled lives: Chaos and trauma in the accounts of young people considered "at risk" of diagnosis of personality disorder. *Scandinavian Journal of Caring Sciences, 26*, 747-754.
<https://doi.org/10.1111/j.1471-6712.2012.00991.x>
- Gilbert, R., Widom, C. S., Browne, K., Fergusson, D., Webb, E., & Janson, S. (2009). Burden and consequences of child maltreatment in high-income countries. *The Lancet, 373*, 68-81. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(08\)61706-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(08)61706-7)
- Howard, L. M., Oram, S., Galley, H., Trevillion, K., Feder, G. (2013). Domestic violence and perinatal mental disorders: A systematic review and meta-analysis. *Plos Medicine, 10*(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1001452>
- Horwarth, J., & Morrison, T. (2007). Collaboration, integration and change in children's services: Critical issues and key ingredients. *Child Abuse and Neglect, 31*(1), 55-69.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2006.01.007>
- Kodner, D. L. (2009). All together now: A conceptual exploration of integrated care. *Healthcare Quarterly, 13*, 6-15. <https://doi.org/10.12927/hcq.2009.21091>

- Kvarnström, S. (2008). Difficulties in collaboration: A critical incident study of interprofessional healthcare teamwork. *Journal of Interprofessional Care*, 22(2), 191-203. <https://doi.org/10.1080/13561820701760600>
- Lünnemann, K. D., Goderie, M., & Tierolf, B. (2010). *Geweld in afhankelijkheidsrelaties: Ontwikkelingen in vraag naar en aanbod van hulp en opvang*. Verwey-Jonker Instituut. https://www.verwey-jonker.nl/doc/vitaliteit/Geweld-inafhankelijkheidsrelaties_1477.pdf
- Lünnemann, K., & Lünnemann, M. (2022). *Integrale behandeling van gezinsleden bij huiselijk geweld: Procesevaluatie Switch*. Verwey Jonker. https://www.verwey-jonker.nl/wp-content/uploads/2022/09/120370_Integrale-behandeling-van-gezinsleden-bij-huiselijk-geweld.pdf
- Mellaard, A., & Van Meijl, T. (2021). Domestic violence policies in the Netherlands: A regime of deficiency. *Anthropological Theory*, 21(4), 437-459. <https://doi.org/10.1177/1463499620958857>
- Mendenhall, A. N., & Frauenholtz, S. (2014). System of care development in children's mental health: Lessons learned from a process evaluation. *Journal of Child and Family Studies*, 23(1), 157-168. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9701-2>
- Ministerie van J&V, Ministerie van VWS, VNG. (2020). *Geweld hoort nergens thuis: Aanpak huiselijk geweld en kindermishandeling*. https://vng.nl/sites/default/files/2020-07/20200630_rapport_ghnt_integrale_sturing_web_def.pdf
- Morling, B., Carr, D., Heger Boyle, E., Cornwell, B., Correll, S., Crosnoe, R., Freese, J., & Waters, M.C. (2020). *Research methods* (2nd edition). Norton.
- Movisie. (2015). *8 tips voor interdisciplinaire samenwerking in een wijkteam*. <https://www.movisie.nl/artikel/8-tips-interdisciplinaire-samenwerking-wijkteam>
- Movisie. (2017). *Integraal werken: Nog volop in ontwikkeling*. <https://www.movisie.nl/artikel/integraal-werken-nog-volop-ontwikkeling>
- Moylan, C.A., Herrenkohl, T., Sousa, C., Tajima, E.A., Herrenkohl, R.C., & Jean Russo, M. (2010). The effects of child abuse and exposure to domestic violence on adolescent internalizing and externalizing behavior problems. *Journal of Family Violence*, 25, 53-63. <https://doi.org/10.1007/s10896-009-9269-9>
- Nabuurs, M. *Basisboek systeemgericht werken*. (3e druk). ThiemeMeulenhoff B.V.
- NJi. (2019). *Reform of the Dutch system for child and youth care 4 years later*. <https://www.nji.nl/sites/default/files/2021-06/Reform-of-the-Dutch-system-for-child-and-youth-care.pdf>

- Nooteboom, L. A. (2021). *Towards increased understanding of integrated youth care: A qualitative evaluation of facilitators and barriers for professionals*. Doctoral Dissertation.
- Peek C. J., & The National Integration Academy Council (2013). Lexicon for behavioral health and primary care integration: Concepts and definitions developed by expert consensus. <https://integrationacademy.ahrq.gov/sites/default/files/2020-06/Lexicon.pdf>
- Pijnenburg, H., & Van Hattum, M. (2012). Werkzame factoren doen het samen: Een integratief werkzame factorenmodel voor jeugdzorg. In: M. Berk., A. Hoogenboom., & K. Verhaar (Red.), *De jeugdprofessional in ontwikkeling: Handboek voor professionals in het jeugddomein*. Wolters Kluwer Nederland B.V.
- Polstra, L. (2020). De vele beelden van integraal werken. *Vakblad Sociaal Werk*, 21, 25-27. <https://doi.org/10.1007/s12459-020-0292-5>
- Rijksoverheid. (2015). *Overall rapportage sociaal domein*. <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gemeenten/documenten/rapporten/2015/11/03/overall-rapportage-sociaal-domein>
- Ritchie, J., Lewis, J., McNaughton Nicholls, C., & Ormston, R. (2014). *Qualitative research practice: A guide for social science students & researchers* (2de editie). Sage.
- Satyrganova, A. (2016). *Integrated care models: An overview*. World Health Organization. https://www.researchgate.net/publication/315493946_Integrated_care_models_an_overview_Copenhagen_WHO_Regional_Office_for_Europe_2016
- Siegel, J. P. (2013). Breaking the links in intergenerational violence: An emotional regulation perspective. *Family Process*, 52, 163-178. <https://doi.org/10.1111/famp.12023>
- Sousa, C., Herrenkohl, T.I., Moylan, C.A., Tajima, E.A., Klika, J.B., Herrenkohl, R.C., & Russo, M.J. (2011). Longitudinal study on the effects of child abuse and children's exposure to domestic violence, parent-child attachments, and antisocial behavior in adolescence. *Journal of Interpersonal Violence*, 26(1), 111-136. <https://doi.org/10.1177/0886260510362883>
- Steketee, M., Jansma, A., & Gilsing, R. (2015). *Wat werkt bij multiprobleemgezinnen? Ervaringen uit Rotterdam*. Verweij-Jonker Instituut. <https://www.verweij-jonker.nl/wp-content/uploads/2020/07/2771-multiprobleemgezinnen-web-2.pdf>
- Steketee, M., Tierolf, B., Lünemann, K., & Lünemann, M. (2020). *Kwestie van lange adem: Kan huiselijk geweld en kindermishandeling echt stoppen?* Verweij-Jonker Instituut. <https://www.verweij-jonker.nl/publicatie/kwestie-van-lange-adem/>

- Tausendfreund, T., Knot-Dickscheit, J., Schulze, G. C., Knorth, E. J., & Grietens, H. J. C. (2016). Families in multi-problem situations: Backgrounds, characteristics, and care services. *Child and Youth Services, 37*(1), 4-22.
<https://doi.org/10.1080/0145935X.2015.1052133>
- Ungar, M., Liebenberg, L., & Ikeda, J. (2014). Young people with complex needs: Designing coordinated interventions to promote resilience across child welfare, juvenile corrections, mental health and education services. *British Journal of Social Work, 44*, 675–693. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcs147>
- Valentijn, P. P., Schepman, S. M., Opheij, W., & Bruijnzeels, M. A. (2013). Understanding integrated care: A comprehensive conceptual framework based on the integrative functions of primary care. *International Journal of Integrated Care, 13*(1), <https://doi.org/10.5334/ijic.886>
- Van Arum, S., Verweij, S., & Van der Veer, K. (2018). *Wat werkt bij integraal werken in de wijk*. <https://www.movisie.nl/sites/movisie.nl/files/publication-attachment/wat-werkt-bij-integraal-werken-wijk%20%5BMOV-13879272-1.0%5D.pdf>
- Van der Zijden, Q., & Diephuis, K. (2012). *Handreiking integrale zorg: Samenwerken rond jeugd met meervoudige problematiek en hun gezin*. <https://docplayer.nl/5539589-Handreiking-integrale-zorg-samenwerken-rond-jeugd-met-meervoudige-problematiek-en-hun-gezin.html>
- Van Eijkern, L., Downes, R., & Veenstra, R. (2018). Slachtofferschap van huiselijk geweld: Prevalentieonderzoek naar de omvang, aard, relaties en gevolgen van slachtoffer- en plegerschap. *RUG: Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum*. <https://doi.org/20.500.12832/2239>.
- Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2022). *Ontwikkelagenda veiligheid voorop: Verantwoording 2021, uitvoeringsplan 2022*. https://vng.nl/sites/default/files/2022-07/uitvoeringsplan_2022.pdf
- Verheijden, E., & De Lange, M. (2016). *Wat werkt bij integrale jeugdhulp*. Nederlands Jeugdinstituut. <https://www.nji.nl/system/files/2021-05/Wat-werkt-integrale-jeugdhulp.pdf>
- Verhoeven, N. (2014) *Wat is onderzoek?* (5e druk). Boom Lemma.
- Vermeulen, W. (2015). *Decentralization of social policy in the Netherlands*. CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis. <https://www.cpb.nl/sites/default/files/publicaties/download/cpb-background-document-decentralization-social-policy-netherlands.pdf>

- Vogtländer, L., & Van Arum, S. (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg*.
https://vng.nl/files/vng/201605_visiedocument_gefaseerde_ketensamenwerkingvogtlander_van_arum_0.pdf
- Willemse, J. (2015). *Anders kijken: Theorie en praktijk van de systeembenadering*. (3e druk). Bohn Stafleu van Loghum.
- Wong, S., Sumsion, J., & Press, F. (2012). Early childhood professionals and inter-professional work in integrated early childhood services in Australia. *Australasian Journal of Early Childhood*, 37(1), 81–88.
<https://doi.org/10.1177/183693911203700110>

Dankwoord

Deze scriptie is het eindresultaat van mijn masteropleiding Youth, Education and Society, welke ik met veel plezier heb gevolgd. Graag bedankt ik iedereen die een rol heeft gespeeld in mijn ontwikkelproces gedurende mijn studie en tijdens het schrijven van deze scriptie.

Allereerst bedank ik dr. Paul Baar, mijn scriptiebegeleider. Onze leerzame gesprekken met vrolijke nooit stimuleerden mij om nóg meer uit mijn comfortzone te stappen en de kwaliteit van mijn analyse naar een hoger niveau te tillen.

Daarnaast wil ik dr. Marije Kesselring en Katinka Lünemann bedanken. Door jullie begeleiding en het oneindige enthousiasme kon ik mijn onderzoeksvaardigheden verder ontwikkelen.

Dr. Semiha Sözeri, coördinator van de YEP track, dank voor jouw warme begeleiding het gehele jaar door.

Mijn medestudenten en vriendinnen Annabel, Naomi, Hannah, Riëlle, Tamara, Amina en Lotte. Bedankt voor de eindeloze dagen studeren en momenten van ontspanning. Zonder jullie was mijn studententijd een stuk minder vruchtbaar geweest.

Ester, als mijn docent op het MBO vond ik je al fantastisch en nu je naast me woont vind ik dat nog steeds. Bedankt dat je me stimuleert om áltijd assertief en dicht bij mijn eigen intuïtie te blijven. Ik beloof dat ik na inleveren van deze scriptie weer tijd heb voor onze wekelijkse wandelingen.

Koen, bedankt voor jouw tomeloze aanmoediging, geduld, steun en vertrouwen gedurende mijn studentenjaren op de momenten dat ik dit zelf niet had.

Graag wil ik mijn ouders, Gerry en Ton, bedanken. Bedankt dat jullie ons huis altijd openzetten voor iedereen die een plek nodig heeft, dit heeft mijn perspectief op de wereld van jongs af aan verbreed. Gerry, mijn voorbeeld op pedagogisch vlak. Jij hebt mij geleerd hoe je cultuursensitief ouders in hun kracht zet, zodat zij vanuit hun eigen normen en waarden hun kind kunnen grootbrengen. Ton, na jouw inauguratie zwoer ik nooit naar de universiteit te gaan ‘want ik ga echt niet in zo’n jurk’. Dank dat ik mijn eigen pad mag kiezen. Ik treed al verder in jouw voetsporen dan ik ooit had verwacht.

En niet in de laatste plaats mijn zus en broer, Alieke en Wik. Bedankt voor de oneindige discussies aan de keukentafel over elk denkbaar onderwerp. Gewapend met het praatstokje oefen ik telkens weer om mijn standpunt overtuigend te formuleren en onderbouwen, voordat hij weer wordt afgepakt. Daarnaast wil ik jullie danken voor jullie vrijgemaakte tijd om mij bij statistische- of taalvraagstukken te helpen. Wik, terwijl je het druk genoeg hebt met jouw baan en leven in Zweden, en Alieke, terwijl je net een prachtig kind op de wereld hebt gezet.